

39. B 11763
ACTA REG. SCIENT. UNIVERSITATIS CLAUDIOPOLITANAE ANNI MDCCCLXXX—LXXXI.

~33 FASCICULUS I. 80~

KÉT (I—II)

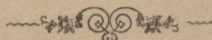
BESZÉD,

MELYEK

A KÓLOZSVÁRI M. K. TUDOMÁNY-EGYETEM MDCCCLXXX—LXXXI
TANÉVI RECTORA ÉS TANÁCSÁNAK BEIKTATÁSA ÉS A TANÉV
MEGNYITÁSA

ALKALMÁBÓL

SEPTEMBER 12-ÉN TARTATTAK.

KÓLOZSVÁRT,

NYOMATOTT STEIN JÁNOS MAGYAR KIR. EGYET. NYOMDÁSZ BETŪIVEL.

1880.

378.4 (439.21) a 1880⁴ (042)

B 11763

I.

AZ EGYETEM TÖRTÉNETE

MDCCCLXXIX—LXXX-ban.

BESZÉD,

MELYVEL

BRASSAI SÁMUEL

*bölcsészettudor, az elemi mennyiségtan ny. r. tanára, a középtanodai tanár-
vizsgáló bizottság tagja, a magyar tud. akadémia, a regensburgi k. nö-
vényntani társaság tagja, a m. kir. természettudományi, a bécsi cs. kir.
állat- és növényntani, s a nagy-szebeni természettudományi társulatok ren-
des, a bécsi cs. kir. birodalmi földtani intézet levelező tagja, az egye-
temnek 187²/₃-ban prorectora és a menny. természettudományi karnak
187³/₆ tanévben volt dekánja, az egyetemnek 1879/80. évi tan. Rectora.*

AZ EGYETEM IGAZGATÁSÁTÓL LELEPETT.

Tisztelt gyülekezet!

Utóljára ülök rector képében e székben, s csakis azért, hogy rövid tudomást nyújtván nsádotoknak egyetemi életünknek lefolyt évbeli viszonyairól, helyt adjak az új és ezennel beiktatandó Magnificusnak.

Kezdem hát feladatomban teljesítését.

A tanító személyzetre vonatkozólag.

— Dr. Mina János, az állatjárványtan rendkívüli tanára 1880. július 6-án meghalt.

— Dr. Machik Béla helyébe Ő Felsőge 1880. máj. 2-ról kelt legfels. elhatározásával Dr. ifj. Purjesz Zsigmond budapesti egyetemi magántanár és tanárségéd neveztetett ki a belgyógyászat nyilv. rendes tanárává.

— Dr. Schilling Lajos a bölcsészeti karban a római történelemből habilitált magántanár előadásait a lefolyt tanévben megkezdette.

— Dr. Kiss Mór, a római jogból habilitált magántanár, ki előadásait szintén a múlt tanévben kezdette meg, a tanév végén a n.-szebeni jogakadémiahoz neveztetett ki helyettes tanárul.

— E változásokkal az egyetemen alkalmazott összes tanerők létszáma a lefolyt tanév végén a következő volt:

1. A jogi karban 12 rendes, 1 magántanár, 1 előadó.

2. Az orvosi karban 10 rendes, 1 rendkív., 1 helyettes, 2 magántanár, 11 tanársegéd, 2 ösztöndíjas és 2 ösztöndíj nélküli műtevő növendék.

3. A philosophiai karban 11 rendes, 1 magántanár, 3 magántanító.

4. A matematika-természettudom. karban 8 ny. r. tanár, 1 magántanár, 5 tanársegéd.

Mind a négy karnál összesen 41 ny. r., 1 ny. rkivüli, 1 helyettes, 5 magántanár, 1 előadó, 3 magántanító, 16 tanársegéd, 4 műtő növendék.

— E rendes, rendkívüli és magántanárok, előadó és tanítók a lefolyt tanév I-ső felében megállapított tanrend szerint hirdettek:

1, A jog- és államtudományi karban 26 tárgyból 100 előadási órát.

2. Az orvosi karban 28 tárgyból 115 előadási órát.

A philosophiai karban 37 tárgyból 92 előadási órát.

4. A math.-term. karban 27 tárgyból 167 előadási órát; összesen 118 tárgyból 474 előadási órát.

A második félévben

1. A jogi karban 25 tárgyból 96 előadási órát;

2. Az orvosi karban 32 tárgyból 117 előadási órát;

3. A philosophiai karban 32 tárgyból 85 előadási órát;

4. A math.-phys. karban 24 tárgyból 127 előadási órát; összesen 113 tárgyból 425 óra.

— A tanárok közreműködését a tudomány és közmívelődés előmozdítására a szorosán vett egyetemi oktatás határain túl — az irodalmi működésen kívül, mely külön jegyzékben fog csatoltatni, — a következő adatok tüntetik fel:

— Az orvosi kar 16 esetben kéretett törvényszéki felülvéleményezésre.

— Szakértői véleményadásra kéretett a math. term. kar két tagja, Fabiny és Koch, aranylopás bűnéért indított perben.

— Dr. Plósz Sándor ny. r. tanárt a perekben való szóbeli eljárás tanulmányozására küldte ki külföldre az igazságügyminister.

— Felméry Lajos az egész tanévben, szembaja miatt, szabadságot élvezvén, a paedagógiát Szász Béla adta elé. Ő maga pedig néhány hó alatt az angliai alsó és középiskolai tanügyet s az újabban keletkezett tetemes reformokat tanulmányozta ott helyben.

— Fabiny Rudolf tanár a külföldi vegytani intézetek berendezésének tanulmányozása végett 500 frt államszegélyben részesítettetett.

— Dr. Géber Ede tanárt a Károlina kórház és a tankórodák közötti viszony rendezése érdekében Budapesten tartott értekezletre a nm. minister úr meghívta.

— Dr. Ajtai Sándort a törvényszéki orvosi leletek és vélemények felülvéleményezése tárgyában Budapesten tartott értekezletre hívta meg a nm. ministerium.

— A nm. igazságügyi minister úr a kolozsvári törvényszék területén az összes törvényszéki

orvosi vizsgálatok végzésével Dr. Ajtai Sándor tanárt s akadályoztatása esetén Dr. Kerekes Gyula tanársegédet bizta meg.

— Dr. Klug Nándor tanár, abból a célból, hogy a lefolyt szüenidő alatt a külföldi élet-és szövetani intézeteket meglátogathassa, 400 frt államsegélyben részesült.

— Dr. Török Aurél 1881. január 10-ig terjedő szabadságidőt nyert a végett, hogy külföldön anthropologiai tanulmányokat tehessen.

— Dr. Abt Antal ministeri biztosul küldetett volt ki a székely-udvarhelyi, nagyváradi és dévai főreáltanodáknál tartott érettségi vizsgálatokhoz.

— Dr. Kanitz Ágost a m. tudom. academia lev. tagjává választatott meg.

— Dr. Martin Lajos, Felméri Lajos és Genersieh Antal tanárok az első, Ladányi Gedeon és Imre Sándor pedig a második tíz éves pótlék utalványozásával magasabb fizetésbe léptették elé.

— Duret József és Kovács János magántanítók 300—300 frt jutalomban részesültek az állam részéről, az egyetemen tartott előadásaikért.

II.

A hallgatóságra vonatkozó adatok.

— Az egyetemi hallgatók létszáma az első félévben 462, a második félévben 477 volt.

Részletezve: az első félévben a jogi karban 196 rendes, 16 rkivüli; az orvosi karban 86 rendes, 2 rendkivüli; a philosophiai karban 72 rendes, 2 rend-

kivüli; a math.-term. karban 59 rendes, 3 rkivüli és összesen 26 gyógyszerész hallgató volt.

A második félévben a jogi karban 182 rendes, 12 rkiv.; az orvosi karban 85 rendes, 2 rkivüli, 50 bábáságtanuló; a philos. karban 66 rendes, 2 rkivüli; a math.-term. karban 49 rendes, 4 rkivüli és összesen 25 gyógyszerészethallgató volt.

A szaporodás tehát a múlt tanévi létszámhoz viszonyítva az első félévben 40, a második félévben 36, melynek nagyobb része az orvosi karra esik.

Vallásra nézve volt az első félévben róm. kath. 190, gör. kath. 29, gör. kelet. 7, ágost. hitv. 21, helv. hitv. 145, unit. 26, mózes vall. 12; a második félévben róm. kath. 181, gör. kath. 23, gör. keleti 4, ág. hitv. 21, helv. hitv. 130, unit. 23, mózes vall. 20.

Származásra nézve erdélyrészi 395, Királyhá-
góntúli 97.

Nemzetiségre nézve: magyar 405, német 21,
oláh 36.

— Az egyetem 4 kara előtt tartott rigorosu-
mok és vizsgák.

a) a jogi karban rigorosum 65, államvizsga 52,
első alapvizsga 70, második alapvizsga 62 tartatott.

b) az orvosi karban orvos és sebésztudori ri-
gorosum 20, szülész-mesteri rigor. 1, fogászmesteri
rigor. 1, orvosgyakorlati rigor. 19, orvostudori elő-
rigor. 12, gyógyszerészettudori rigor. 1, természet-
rajzi elővizsga 27, bábavizsga 47.

c) a philosophiai karban tudori rigorosum 5.

d) a math. karban tudori rigorosum 2, gyógy-
szerészi vizsga 17.

Rigorosumok alapján kiállított tudori oklevelek száma:

- a) a jogi karban 3.
- b) az orvosi karban 7.
- c) a philosophiai karban 2.
- d) a math.-term. karban 4.

Kiállított továbbá a jogi karnál 12 távozási, 34 végbizonyítvány, az orvosi karnál 4 távozási, 14 végbizonyítvány, a böles. karban 2 távozási, 23 végbizonyítvány, a math. term. karban 5 végbizonyítvány; összesen 18 távozási és 76 végbizonyítvány.

Az egyetemmel kapcsolatos tanárvizsgáló bizottságnál tartatott 56 elővizsga, 39 szakvizsga, kiadatott 26 tanításra jogosító oklevél.

— Pályadíjat nyertek az orvosi karból: Szentkirályi Géza 100 frtot, Kovács Lajos és Marschalko Tamás együtt 50 frtot, Kertész János és Kovács Lajos együtt 100 frtot, Nappendruck Kálmán 50 frtot, Bikkfalvi Károly 50 frtot, Pataki Jenő 50 frtot; a bölesészeti karból: Kabós Bálint 75 frtot, Csernátoni Gyula 75 frtra emelt díjat, Barabás Domokos 100 frtot, Vajda Emil 75 frtot, Rettegi Károly 50 frtot; a math. term. karból: Ágoston Lajos 50 frtot, Pipos Péter 50 frtot, Tamás Albert 50 frtot, Tömösváry Ödön 50 frtot, Bód Sándor és Köpe Dezső együtt 100 frtot. Összesen 21 hallgató 16 munkával 1125 frtot.

— Ösztöndíjasok.

Állami ösztöndíjat élvezett az első félévben 20 hallgató 3000 frt összegben, nem állami ösztöndíjat

60 hallgató 3504 frt összegben; a második félévben élvezett állami ösztöndíjat 20 hallgató 3000 frt összegben, nem államiat élveztek 58-an 3513 frt összegben.

Ezenkívül az egyetemmel kapcsolatos tanárképezdében az első félévben 16 hallgató élvezett állami ösztöndíjat 2400 frt összegben, a második félévben ugyanannyi ugyanakkora összegben.

Tandíj elengedésben részesült az első félévben az egész összegre nézve 49 hallgató, félösszegre nézve 55 hallgató, összesen 1610 frttal, a második félévben felmentetett az egész tandíj fizetése alól 50, a féltandíj alól 57 hallgató 1686 frt 86 kr. összeggel.

E szerint részesült a hallgatóság összesen a következő javadalomban. I. félévben

állami ösztöndíjak	5400 frt.
nem államiak	3504 frt.
tandíj elengedésből	1610 frt.
	összesen 10.514 frtban.

II. félévben

állami ösztöndíjból	5400 frt.
nem államiakból	3513 frt.
pályadíjakból	1125 frt.
tandíj elengedésből	1686 frt 86 kr.
	összesen 11,724 frt 86 kr.

A két félévben együtt 22,238 frt 86 kr. javadalomban.

Az alapítványokat illetőleg még meg kell említenem, hogy:

— Ő Felsége aranyösztöndíj alapítványából Kozsvárra 3 jutott, melyek 2 joghallgatónak és egy philosophiai hallgatónak adományoztattak.

1879.
apr. 24.

Egy alapító K. Papp Miklós meghalt ugyan, de alapítványát lehetőleg biztosította volt.

— A Mártonffy-Konez alapítvány befizettetett.

— Dr. Dezső Béla, Dr. Nemes György és Dr. Mika Sándor utazási ösztöndíjt nyertek.

Az alapítványokról szólva, szabadjon ez úttal egy kis ajánlatot tennem. Van birtokomban rectori accidentiákból keletkezett összegecske, számmal biz' én nem tudom most megmondani. Minthogy a víz is oda tér vissza a honnan eredt, a tengerbe, s bizony ha van tenger az emberi szükségéké ugyan csak az; tehát én azt egy alapítványnak szántani, mely néhány évig kezeltessék, míg, kamatjaival magának míg élek továbbá s netalán másoknak is hozzájárulásával 1000 frtra szaporodik, s aztán jövedelme karombeli fiataloknak, kiket az Isten több észszel mint pénzzel vagy bőkezü pártfogókkal áldott meg, s a kiket arra a kar méltóknak fog itélni, doctoratusi költségeik pótlására fordíttassék.

Az ifjúsági egyletek közül:

Az 1879—80-ik tanévben az egyetemi körnek volt 124 tagja.

Tartatott 10 önképzőkőri gyűlés, melyeken összesen 22 tárgy volt. Közreműködtek: 3 jogh. négy munkával, 3 bölesészettanhallg. hét munkával, 4 term. h. nyolcz munkával, s 1 orvostanh. egy munkával.

A 10-ik gyűlés ünnepélyes zárulás volt.

Az év folytán 2 hangversenyt rendezett (decz. 3-án és márcz. 3-án tánczezal egybekötve, mely összesen 601 frtot jövedelmezett.

A kör az idén is 600 frt állami segélyben s a város részéről 40 frt fasegélyben részesült.

Lap és folyóirat járt: 14 előfizetés útján, 2 féláron, 51 ingyen; összesen 67.

Könyvtára áll: 592 műből 1140 kötetben, mely részint ajándékozás, részint beszerzés útján folyton gyarapodik.

Vagyon: egy dr. 10,219 sz. 500 frtos és egy 13,065 sz. 50 frtos földtehermentesítési kötvény 13–13 drb, szelvénynyel és két drb. 245 és 246 sz. polgári lövöldei részvény 10 – 10 drb, szelvénynyel.

Azonkívül a takarékpénztárban 294 frt 80 kr. készpénz.

A kolozsvári m. kir. tud. egyetem joghallgatók segély-egyletének alaptökeje az 18^{79/80}-ik tanév kezdetén volt: 6364 frt 90 kr. szaporodott év folytán 46 frt 52 krral kötelezvényekben. Az évi bevétel 487 frt 24 kr. levonva ebből az évi kiadást, mely teszen 328 frtot, marad bevételi többlet 159 frt 24 kr. mely összeget a már említett kötelezvényekkel együtt, a törzsvagyonhoz számítva, szaporodott az ajelen év folytán 215 frt 76 krral, s így a jelenlegi törzsvagyon **6570 frt 86 kr.**

Hét választmányi ülésen **46** segélyezés történt; kiosztatott az előirányzat szerint **280 frt.**, mely összeg 14 egyén közt osztatott meg s így átlag egy egyén 22 frt. segélyben részesült.

Az orvostanhallgatók segélyegyletének az 18^{79/80}-ki tanévben 58 rendes tagja volt. Az év lefolyása alatt 6 választmányi és 3 közgyűlés tartatott. A

segélyegylet könyvtára áll 94 műből, 64 kötet és 44 füzetben; szaklapok az egylet részére járt „Orvosi Hetilap,” „Gyógyászat,” „Orvos-Természettudományi Értesítő,” „Wiener medicinische Blätter.” A segély-egylet pénzvagyona értékpapírok és készpénzekben áll: 3 drb. 100 frtos erd. fldtm. kötvény és egy drb. 100 frtos tisztviselő egyleti részvény-jegyből, és a takarékpénztárba elhelyezett 1923 frt és 51 krból.

Az egylet jövedelmét tagsági díjak, könyvtári büntetéspénzek és nyári tánczvigalmakból befolyó összegek teszik. Az egylet tulajdonképeni feladata teljesítését, u. m. tagjainak a pénzbeli segélyezését még mind ez ideig nem kezdette meg.

A „Julia“ minden hónap első szombatján rendszeres közgyűlést, — s minden hónap 2-ik felében tudományos ülést tart. Az első tárgyai: az egylet közigazgatási teendői. A 2-iké pedig: tudományos értekezletek felolvasása, classicus művek fordításának bemutatása, szavalatok; az eredmény felett egy bizottság tesz az egyletnek jelentést.

Kitűnő munkák díjaztatnak. A lefolyt év alatt Dulfu Péter „Alesandri“ költeményei 30 frttal jutalmaztattak.

Könyvtára, mely külön szabályrendelet értelmében kezeltetik, áll 230 kötetből, melyből csak is a lefolyt év alatt 110 kötet vásároltatott az egylet pénztára terhére.

A külön szabályrendelet értelmében kezelt pénztár jelenleg áll 1204 frt., az elmúlt 187⁸/₉ évben volt 877 frt 10 kr. Van az egyletnek egy külön pályadíj alapja, áll 41 frtból.

Az egyletnek vannak rendes, tiszteletbeli és alapító tagjai, rendes tagja volt az elmúlt évben 36, tiszteletbeli pedig 12 és 1 alapító tagja.

Van az egyletnek egy külön helyisége, czimere, tiszteleti könyve, s minden év végén szerkeszt egy emlékkönyvet.

Az egylet az elmúlt tanév folyama alatt el nem mulasztotta minden rendes és értekezleti közgyűlést megtartani, mi által az érdeklődés, de a munkáság is nagyon emelkedett — s az egylet több igen becses értekezés birtokában van.

Az egyleti pénz jövedelmeiből szegénysorsú egyetemi hallgatók segélyezésére fordított, a lefolyt év alatt 60 frt.

A múlt tanévben lépett életbe a beiratkozási háttáridőre vonatkozó új szabályzat, mely a beiratkozást 12 napra, az utólagos beiratkozást 8 napra szorítja. — Továbbá a joghallgatók vizsgálati szabályai szenvedtek módosítást, amennyiben az államvizsgák letévése is rövidebb időhöz köttetett.

Felirat intéztetett a nm. minister úrhoz annak kieszközlése iránt, hogy a gyógyszerész-hallgatók tényleges katonai szolgálati évöket Kolozsvárt tölthessék.

III.

Az egyetem tudományos segédesszökeire tartozó adatok.

Az egyetemi könyvtár évi általánya, mint az előbbi években, 4000 frt volt; ehez járult a quae-stori hivataltól az ujonan beirt egyetemi hallgatók beiratási díjának a könyvtár részére beszolgáltatott

fele része, mely tett 166 forint 95 krt. Ezen összegből szereztetett 531 kötet. A nm. ministeriumok, bel- és külföldi egyetemek és főiskolák, a magyar országgyűlés, a m. kir. statistikai hivatal és egyesek adományából, melyek közül különösen kiemelhető az ő cs. és apost. kir. Felsége rendeletéből könyvtárunknak megküldött. „Aroidae Maximilianae. Wien 1879.“ czimű munkának díszpéldánya, nyert a könyvtár 447 kötetet és füzetet. Ez évi gyarapodással együtt az egyetemi könyvtár létszáma 15,000-en feljül emelkedett.

Könyvek beköttetésére az évi általányból 504 forint fordított.

A könyvtár, az Erd. Múzeum-egyesület könyvtárával együtt, melynek évi általánya szerzeményekre 2000 s könyvkötésre 1000 forintot tett, nyitva állott naponként 5 órán; a látogatók száma, kik kevés kivétellel egyetemi polgárok voltak, naponként 40—50 között változott. Az egyetemi hallgatók közül az egyetem és Erd. Múzeum könyvtárából lezkekönyveik letétele mellett házi használatra vittek ki könyveket 234-en, és így ezen kedvezményt, melynek jótékony hatása az ifjuság tudományos előmenetelére kétségbevonhatatlan, a lefolyt tanévben már az összes egyetemi hallgatóság felénél nagyobb része használta.

Az országgyűlés által az egyetemi könyvtár részére 1880-tól fogva 4 éven keresztül évenkénti 3000 forintban megszavazott s alapmunkák beszerzésére szánt rendkívüli dotatio a lefolyt tanév alatt még nem lehetett fölhasználva s a folyó tanévben

lesz a négy kar által egyenlő mértékben a kitűzött célra fordítandó.

A könyvtár gyarapodására 12,000 frt rkiv. dotatio engedélyezett 4 egymásután következő évi részletben. Az első 3000 frtos részlet tényleg ki is utalványoztatott.

Özv. Machik Béláné, néh. férjének szóbeli meghagyása következtében nagybecsű szakkönyvtárát az egyetemnek ajándékozta, miért az egyet. tanács megleg háláját és köszönetét fejezte ki.

Voith József egyetemünknek egy számoló-gépet ajándékozott, melyért a tanács köszönetet mondott,

A vegytani intézet folytatólagos felszerelésére 4000 frt utalványoztatott.

A kórvegytani intézet számára egy hűtő-készülék beszerzésére 350 frt utalványoztatott.

Az építkezések közül a legnevezetesebb a vegytani intézet építése, melyhez már hozzá fogtak. A nyilvános árlejtés alapjául szolgáló költségvetésben a felépítés költsége 70,318 frt 17 krban volt megállapítva. Az árlejtésen Maetz Frigyes mérnök és társa Bukaresti János tették a legolcsóbb ajánlatot, kik 64,341 frt 13 krért, tehát $8\frac{1}{2}\%$ elengedéssel, vállalkoztak az épületet a megállapított terv szerint felépíteni; a nm. miniszterium a munkát nekik adta s ők a munkához 1880. augusztus 18-án hozzá is fogtak. Az intézetnek 1881. szeptember végeig kell készen lennie.

Apróbb építkezések a következők fordultak elé:

1. A Természettani intézeti tanterem átalakítására 1256 frt 09 kr.

2. boncztani intézeti fal- és padozat festésére utalványoztatott	235 frt —
3. A vízvezetéki medenczék mellé készített vastag görbe ólomcsövekre	168 frt 02 kr.
4. A villanyos órák felállítására	503 frt 20 kr.
5. A kórvegytani intézet kibővítésére	1434 frt 54 kr.
6. A jog- és államtudományi kar tanhelyiségeibe bevezetett légszszvillágítási miveletékért	855 frt —
7. A bölcsészeti kar tanácsterme és tanácsjegyzői iroda helyiségek uj deszka-padozataira	169 frt 92 kr.
8. A nyári tisztogatásokra, kőmivesi javításokra, meszelések fal-festésekre, uj kemencze beszerzések-re és kemenczerakásokra	1528 frt 56 kr.
9. Az általános kór- és gyógy-szertani intézet új deszkapadozati készítésére	81 frt 93 kr.
10. A rectori hivatal butor-beszerzésére, illetőleg uj behuzására és javítására	154 frt. 50 kr.
11. Az élet- és szövettani intézet egy új ablakának beállítása és felszerelésére	59 frt 41 kr.
12. Az egyetemi pinczelejáró-és növénytani intézet szinjei és fakamarái új zszindely fedélzetére	87 frt 12 kr.

IV.

Az egyetemi tanács működése köréből.

Ő cs. és apost. király Felségéhez üdvözlő feliratot intézett Rudolf trónörökös ő Fensége eljegyzése alkalmából.

A nők érettségi vizsgálatra bocsáttatása kérdésében azt a véleményt nyilvánította a tanács, hogy a nők érettségi vizsgára bocsáthatók.

A budapesti testvéregyetem jubilaumán küldöttségileg vett részt.

És most meghívom helyemre Dr. Haller Károly, ny. r. tanár urat, egyetemünknek választott Nagyságos rectorát és kívánom részemről s bizonyosan mindnyájunkéról is, hogy legyen az ő kormányzási éve egyetemünknek nyereséges és üdvös, neki magának megnyugtató és fáradalmaikat méltó önérzettel jutalmaztató.

TOLDALÉK.

Az egyetemi tanárok, tanársegédek s hallgatók irodalmi munkássága az 18⁷⁹/₈₀-ik

t a n é v b e n.

I. Jog- és államtudományi kar.

Dr. Concha Győző.

Az angolos irányú polit. irod. a múlt század végén : Erdélyi Muzeum.

A „Vexatio dat intellectum“ című röpirat 1765-ből. Századok.

Grünwald B. „A törvényhatósági közigazgatás kézi könyve“ című munkájának bírálata az Igazságügyben.

Dr. Lindner Gusztáv.

Korunkból (mivelődés tör. tanulmány) Ellenőr, hat közlemény.

„A tűz“ műv. tört. tanulmány sajtó alatt van.

Dr. Plósz Sándor.

Zlinszky Imre, „A jogorvoslatok rendszere“ című munkájának bírálata, Magyar Igazságügy, 1880. évi márcziusi füzet, 250—262 l.

Dr. Farkas Lajos.

Adalék a római rabszolgaság ismeretéhez. (A rómaiak nézete a rabsz. eredetéről. A rabsz. a római jogban. A rabsz. a róm. társadalomban). Erdélyi Múzeum. 1880. 1. 4. 5. sz.

II. Orvosi kar.

Dr. Brandt József.

A sérvvek gyökeres — radical — műtétéről. „Orvos-természettudom. Értesítő.“ 1880.

Részletes bélesonkítás és varrat kizárt sérvnél, közölte Dr. Ruttkay Sándor sebészeti tanársegéd, Kolozsvárt. „Orvosi Heti lap“ 1880.

Dr. Genersich Antal.

Fejcsonkos torz (akephalus parakephalus, perokephalus aprosotus) „Orvos-természettud. Értesítő.“ IV. f. l. 4. és k. lenyomat.

Lehetnek-e nők orvosok? Kolozsvárt. 1880. k. leny. a „Magyar Polgár“-ból.

Agytályog végtaghüdéssel az átelleni oldalon. „Orvos-természettud. Értesítő. IV. 243 st. l.

Dr. Hőgyes Endre.

1. *Az akaratlan együttjáró* (associált) kétoldali szemmozgások ideg-mechanismusáról. Bemutattatott a M. tud. akadémia 1880. ápril 17-ki ülésén. Kivonatossan megjelent az „Orvosi Hetilap“ 1880. év f. 17. 18. 19. 21. 22. 28. 20 számaiban.

2. *Közlemények* a kolozsvári k. m. tud. egyetem általános kór- és gyógyszertani intézetéből.

I. *Módszertani* észrevételek az állatok végbélbeli hőmérséke meghatározásának módjairól és egy új állat-rögzítő módszeréről a hőmérséki meghatározásokkal járó vivisectiókhoz. „Orvosi Hetilap.“ 1880. 31—34. sz.

3. *Közlemények a kolozsvári k. m. tud. egyetem általános kór- és gyógyszerzeti intézetéből.*

II. *Néhány alkaloida hatása a test hőmérsékre.* Vizsgálatok Bikfalvy Károly, Nappendruck Kálmán, Veress József orvost. hallgatók. Közli Hőgyes Endre tr. „Orvosi Hetilap.“ 1880. 31 és következő számokban.

4. *Könyvismertetés.* Dr. Török József „Népszerű emberélettan“. Debreczen 1880. Megjelent „Pesti Napló“ augusztusi számában.

5. Szerkesztette a „kolozsvári Orvos-természettudományi Értesítő“ 1880-ik év folyamának Orvosi szakfüzetét.

6. Intézetéből került ki a következő dolgozat : *Löte József* orvostan hallgató „A szervek aránylagos súlyviszonyainak változásairól inanitio következtében.“ Orvos-term. tud. Értesítő 1879. Orv. szak, III. füzet.

Klug Nándor.

1. *A hallásról*, két népszerű előadás „Orvos-természettudományi Értesítő.“ 1879. II. füzet.

2. *A digitalin hatásáról különös tekintettel a szívbeidegzésre*; „Orvos-természettudományi Értesítő.“ 1880. 1 füzet.

Ugyan aznémetül: *Ueber die Wirkung des Digi-*

talins auf die Blutgefäesse um das Herz. Du Bois Reymond, „Archiv f. Anatomie und Physiologie.“ 1880. 3-ik füzet.

3. Orvost. hallg. Högyes Ferencztől: *Beitraege zur Kenntniz d. Haeminkrystalle.* *Centr. blatt f. d. med. Wissensch.* 1880. Nr. 16.

Ugyanaz: Adatok a haeminjegeczek ismeretéhez O. T. Ért. 1880. I. füz.

4. Orvost. hallg. Szentkirályi Gézától: *Az emlös szív idegelemeiről.* „Orvosi Hetilap. 1880. 23. sz.

Ezen kívül apróbb közlemények a „Természet-tudományi Értesítő“-ben Klugtól, valamint a Hofmann-Schwalbe-féle „Jahresberichte über die Fortschritte der Anatomie und Physiologie“-nak a magyar nyelven megjelent boncz- és élettati munkálatok referense.

Dr. Géber Ede.

1. Über die Wirkung der Tayuya-Tinctur bei den verschiedenen Formen der Syphilis. Vierteljahrschrift für Dermatologie u. Syphilis. 1879. Heft 4.

2. Entzündliche Processe der Haut durch eine bisher nicht bestimmte Milbenart verursacht. Wiener med. Presse 1879. Nr. 43. 44 és 45.

3. Besprechung von Kaposi's Lehrbuch der Hautkrankheiten. Wiener med. Presse 1879. Nr. 12.

4. Crithoptes monunguiculosus. Realencyklopädie der gesammten mediz. Wissenschaft, Heft.

Dr. Ossikovszky József.

Közlemények az egyet. élet- és kórvegyt. intézetéből:

1. „Ueber Zimmtaldehyd als Spaltungsproduct bei der Fibrin-Pankreasverdauung“ Berichte der deutschen chemischen Gesellschaft in Berlin 1880. XIII. köt.

„*Beitrag zur Lehre über die chemische Constitution des Tyrosins und Skatols.*“ Berichte d. deutsch. chem. Gesell. in Berlin. 1880.

„*Arsenkéneg* mint mérég és annak szerepe törvényszéki kérdésekben.“ Felolvastatott a Magy. tud. Akadémiában 1880. máj. 20-án.

„*Adatok a tyrosin és a skatol vegyi szerkezetéhez.*“ Felolvastat. a Magy. tud. Akadémiában. 1880. Máj. 20.

„*A tellurnak előállítása a nagyági aranytellur érczekből.*“ Felolv. a Magyar tud. Akadémiában. 1880. május 20-án.

„*A tellurnak előállításáról a Löwe eljárása szerint nyert nyers tellurból.*“ Felolv. a Magy. tud. Akadémiában. 1880. máj. 20.

„*A skatolról, mint a tyrosinnak egyik bomlási terményéről.*“ Fel. a Magyar tud. Akadémiában. 1880. máj. 20.

A borostyánkősavnak új leválasztás módja a fibrin-pankreas emésztési terményekből. Értekezés: tartatott 1880. márczius 19-én a kolozsvári „Orvos-természettud. társulat, orvosi szakülésen. Megjelenik a kolozsvári Orv.-természet. társulat „Értesítő“-jében.

„*A heveny sárga máj-sorvadás, mint külön kóralak nem létezik, az nem egyéb fel nem ismert phosphormérgezésnél.*“ Felolvasás: tartatott a magyar orvosok és természetvizsgálók Szombathelyi XXI-ik nagygyűlésén.

Dr. Góth Manó mtr.

„*Az asepticus eljárás alkalmazása a szülészetben.*“ Orvos-term. Értesítő. 1879. III. füzet 2. fele.

„*Ein durch Vorfall einer untern Extremität complicirter Geburtsfall.*“ Centralblatt für Gynaekologie. 1880. Nr. 11.

III. Bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar.

Felméri Lajos.

„Az angol iskolázás jelene“ egy kötetben, mely közelebbről kerül sajtó alá.

Finály Henrik.

Szerkesztette az „Erdélyi Múzeum“ czimű folyóiratot és irt egyes czikkeket belé; készíti sajtó alá latin-magyar kézi szótárát.

Imre Sándor.

Csiky G. Sophohlesének bírálata. Egy része kiadva a Kisfaludy-Társ. Évlapjaiban. U. F. XIV. köt. Más része kéziratban a Kisf. Társaságnál.

„*A nyelvérzék élesztése*“ stb. A tiszántuli ref. tanáregylet évkönyvei II. kötetében. Debreczen 1879.

„*Beniczky és a magyar közmondások.*“ Olvast. a m. tud. académiában. Kiadva a szegedi Árvizkönyvben. Budapest. 1880.

Beregszászi N. Pál élete és munkái. Olvasta a m. tud. académiában. Kiadva u. o. az értekezések közt.

A dal nyelvéről. Olvast. a Kisfaludy-társaságban. Kiadva a Budapest. Szemle. 1880. szept. okt. füzet.

Nyelvtudományi és irodalmi czikkek folyóiratokban.

Ladányi Gedeon.

„*A vallás az emberiség ős korában.*“ Felolvasztatott a tiszántuli ref. középtanodai tanáregyletnek Szathmáron. 1880. jul. 9-én tartott közgyűlésén, meg fog jelenni a nevezett egylet évkönyvében.

Dr. Meltzl Húgo.

Az Edda-beli Atlamál és a gót ó-izlandi hagyományok magyar tanúságai. Kolozsvárt Papp örök. 1880. (Javitott különlenyomat a „Magyar Polgár“-ból.)

Sanders als begründer der neuhochdeutschen Philologie. Kolozsvárt. A. C. L. V. 1880.

Acta compar. litterar. Univers. VII. és VIII. kötetcskéjét szerkesztette és Brassai-val kiadta 1879—80.

Fontes Comp. litterar. universarum. Vol. III. Kolozsvár. 1880. (szintugy.)

Franzia kiadatlan népdal Páris környékéről, Rolland E. kéziratból, „Pesti Napló“ 1880. június.

Eine sapphische ode Petöfi's. Magazin für die Litteratur des Auslands. Leipzig 1880.

An T. C. In Solitudine Carmine Messina. Tip. Via San-Martino 1880. p. 52.

Petöfi Olaszországban I--II. Koszorú, 1880. márczius. (Kivonatban olaszul. Atti R. Accad. Palermo Vol. VIII.)

Regiae Universitati Budapestinensi (néhány latin distichon) ACLV. 1880. május 13-án.

Jugend von Petöfi. Deutsche Jugendblätter Leipzig 1880.

Görög levél. Atti R. Accad. Gol. VIII. Palermo 1880.

Az olasz legújabb Petöfi-irodalom. „Magyar Polgár“ augst. 1880.

Brassai LXXX. születési napjára 1880. július 22-ére ACLV. VII. nov. 10. „Magyar Polgár.“

Petöfi Japánban. „Ellenőr.“ 1880. Augustus.

Edward der schottischen volksballade archetypon nebst varianten. Kolozsvár. 1880. (Javitott Klengomet az ACLV.-ból.)

Magyarische Volkslieder. Proben etc. Kolozsvár. 1879. (szintén.)

Szabó Károly.

Balassa Bálint ismeretlen énekeiről. (Századok. 1879.)

Adalékok az erd. ev. ref. egyház történelméhez. VI-dik közlemény. (Erd. Prot. Közlöny 1879.)

Egyháztörténelmi levéltárcza. 7—17 levél (U. o. 1879.)

Szenczi Molnár Albert állítólag 1625-ben nyomatott egyházi beszédeiről. (Magyar könyvszemle. 1880. évf.)

Dr. Nagy János „A székelyek scytha-hún eredetüségé” cz. munkájának bírálata. (Század. 1880. é.)

A magyarországi székely-telepről. (U. o.)

Pintér József „A galóczok” czimű munkájának bírálata. (U. ott.)

A gyulafehérvári Bethlen-féle főtanoda szervezeti szabályzata. (Történelmi tár. 1879. évf.)

Bethlen Gábor politikai levelezése. I. közlemény. (Tört. tár. 1880. évf.)

Szamosi János.

Plató. Sokrates védelme. Iskolai és magán hasz-
zeum” nálatra kiadta. Budapest 1880.

Sophocles a magyar irodalomban. „Erdélyi Mú-
VII. évfolyam 2—6. számaiban.

A női jelemek Euripides tragoediáiban. Szék-

foglaló a Kemény Zsigmond társaságban. „Erdélyi Figyelő.“ 1880. 21—25. számában.

Dolgozik a görög alaktan új kiadásán és a görög mondattanon.

Dr. Szilasi Gergely.

A román nyelv újjászületése beszédben s írásban (Renesccerea limbii romanesci in vorbire si scriere); II. rész. sajtó alatt. Azonkívül irt több egyházi s nevelésügyi czikket különféle román lapokban.

Dr. Schilling Lajos.

A római királyság eltörlése és a köztársaság megalapítása. (Az „Erdélyi Múzeum“-ban és külön lenyomatban.

IV. Mennyiségtan-természettudományi kar.

Dr. Abt Antal.

A Reschiczai vasgyárból való 22 különböző vas- és aczélfajok tágulási viszonyairól. Kolozsvári orvos-természettud. Értesítő 1880. Ugyanaz németül a „Central-Zeitung für Mechanik und Optik“ czimű szaklapban, 11. 12. 1880.

A fluorescentia és phosphorescentia név alatt ismert fénytüneteményekről. Népszerű előadás. Kolozsvári orv. term. Értesítő. 1880.

„*Kísérleti természettan közléptanodai és önhasználatra*“ czimű tankönyvének hatodik kiadása munka alatt van.

„*A radiometerekről és Crookes legújabb kísérleteiről.*“ Kolozsvári orvos-természettud. Érts. 1880. Természettudományi szak. I. füzet.

Veress Vilmos, tanársegéd: „*Néhány test fénytörése és dispersioja.*“ Megjelent a kolozsvári orv. term. tud. Értesítő IV-ik évfolyamában. Természettudományi szak, III. füzet. Ugyanez megjelent németül is a „Central-Zeitung für Optik und Mechanik“ czimű Lipésében megjelenő szaklapban.

Dr. Entz Géza.

Támadás, védelem és dacz az állatországban. Kolozsvári orv. term. tud. Értesítő 1880.

Egy Kolozsvárt fogott skorpió s néhány szó a skorpióknak hazánkban való előfordulásáról. K. orv. term. tud. Értesítő.

A Volvocineák s néhány más érdekesebb Palmellaceának erdélyi lelhelyei. Magy. Növényt. lapok. IV. évf. 1880.

A vizet és különböző tárgyakat Kolozsvár körül pirosan festő Algák és Schizophyták. Magy. Növényt. lapok, IV. évf. 1880.

Néhány megjegyzés a legalsóbb állatoknak és növényeknek, nevezetesen a részben az állat-, részben a növényországba sorolt u. n. Flagellatáknak Stein által kiemelt különbségeire. Magy. Növényt. Lapok. III. évf. 1879.

Az ősökre való visszaesésnek (atavismus) egy érdekes esete. Kolozsv. Orv. term. tud. Ért. 1880.

Szerkesztette a kolozsvári orvos-természettudom. társulat által kiadott Értesítő népszerű füzeteit.

Dr. D a d a y J e n ő tanársegédétől: *Oecistes crystallinus*. Ehbg. Természetrzaji füzetek. III. köt. 4. füz. p. 250—256. 2 rajzlappal.

Rana esculenta L. var. ridibunda. Pall. Kolozsv. Orvos-term. tud. Értesítő I. köt. III. füz. 1879. p. 147.

T ö m ö s v á r y Ö d ö n, hallgatótól: *Hazánk erdélyi részében talált Glomeris fajok*. Egy könyomatu táblával. Kolozsvári orv. term. tud. Értesítő 1880.

Adatok a hazánkban előforduló myriopodákhoz. Term. rajzi füz. 1880. Budapest. II. III. köt. Egy könyomatu táblával.

Adatok a hazánkban előforduló myriopodákhoz. Term. rajzi füz. 1880. Budapest. IV. köt. Egy könyomatu táblával.

A Déva mellett talált nagy mennyiségű Vipera Ammodytesről, Kolozsv. orv. term. tud. Ért. 1880.

Dr. Fabinyi Rudolf.

1. „*Vegyteni törekvések hajdan és most*“ Értekezés felolvastatott az egyetem 1879/80 tanévi zárünnepélyén 1880. máj. 29-én, megjelent az Acta Reg. Scient. Universitatis Claudiopolitanae Anni MDCCCLXXIX -- LXXX. Fasciculus II.

2. „*Az éleny szerepe az élő- és nem élő természetben*,“ kísérletekkel egybekapcsolt előadás, tartatott a kolozsvári orvos-természettudományi társulat estélyén 1880. február 7. Megjelenik az orvos-természettudományi társulat közlönyében.

3. „*A jegenyei forrásvíz mennyileges vegyelemzése*“ segédkezett B o d S á n d o r III éves tanárjelölt.

4. *Törvényszéki esetek.*

a) A dévai kir. törvényszék által beküldött nagyszámú aranyközetek és kiolvasztott aranygolyók mennyileges vizsgálata. Segédkezett Köpö Dezső II. éves tanárjelölt.

b) A kolozsvári főkapitánysági hivatal által beküldött borfestésre szolgáló festanyag vizsgálata.

Koch Ferencz, tanársegédétől: *Három Etrusc bronz darab vegyelemzése.*

Dr. Kanitz Ágost.

Plantae Romaniae huiusque cognitae Pars I. II. Claudiopoli MDCCCLXXIX et MDCCCLXXX. (Melléklet a Magy. Növényt. lapokhoz) 140 l. 8. r.

Eduard Fenzl. Eine Lebensskizze. Botanische Zeitung XXXVII. (1880) 1—13 l.

Azonkívül *apróbb közlemények* a Botanische Zeitung és a Magy. Növényt. lapokban.

Szerkesztette a Magy. Növénytani lapok III. és IV. évfolyamát.

Dr. Mika Károly, tanársegédétől: *A Capsella Bursa pastoris hámjában előjövő sphaerokrystallokról.* Magyar növénytani lapok. II. évfoly. 1—4 lap.

A paradicsom alma (Lycopersicum esculentum) ez évi betegségről. Magyar növénytani lapok II. évfoly. 161—163 lap.

A sphaerokrystallok. Növénytani tanulmány. Egy könyomatu rajzlappal. Kolozsvárt 1878. 8 szltan és 40 l. 8. r.

Egy új szőlőbetegség Kolozsvár és Torda környékén. Erdélyi gazda 1879. 35 sz. különlenyomat, egy könyomatu rajzlappal 1—5 l. 4. r.

Adalék a Herkules fürdő hévvizeiben előjövő vegetatio ismeretéhez. Magy. növénynt. lapok IV. évfoly. 85—86 l.

A Peronospora viticola de Bary Erdélyben. Magyar növényntani lapok IV. évfoly. 116. l.

Könyvismertetések a Magy. növénynt. lapokban.

Pályázott a m. kir. természettud. társ. nyílt pályahirdetése alkalmával és megbízott a Botrytis nem monographiája megírásával.

Walz Lajos főkertész. *Delphinium fissum* W. K. Kolozsvár vidékén, Magyar növényntani lapok I. foly. 130 lap.

A görgényi hegységekben, a Marosmentén és Borszék vidékén 1878. nyarán gyűjtött növények jegyzéke. Magyar növénynt. lapok III. évfoly. 65—73 lap.

Schaarschmidt Gyula, math. term. kari hallgatótól: *A chlorophyll osztódásáról.* Magy. Növ. Lapok. IV. évfoly. (1880. márcz.) 33—43 l.

Ugyanaz Tamás Albert közép-tanodai tanárk. rendes taggal: *Enumeratio Algarum nonnularum in comitatibus Kolos, Torda-Aranyos, Udvarhely et Hunyad lectarum.* U. o. IV. évf. (1880. jul. aug.) 97—104 l.

Ugyanaz irt a Magyar Növ. Lapokba több kisebb, nagyobb *könyvismertetést* és pályázott a m. kir. természettud. társ. nyílt pályahirdetése alkalmával, a magyar Desmidiaceák monographiája megírására ajánlkozván.

Tömös váry Ödön math. term. kari hallgatótól: *Bacillariaceae in Dacia observatae* I. Magy.

Növ. Lapok. III. évf. (1879. nov.) 145—152 l. II.
U. o. II. évf. (1880. febr.) 17—20 l.

Dr. Koch Antal.

Fossil öz-maradvány a köpeczi lignitből. Mastodon arvernensis Croiz. zápfoga Bardóczról. Orv. term. tud. Értesítő. II. Term. tud. szak. 1880. I. füzet 77—80 l.

A Czibles és Oláhláposbánya vidéke zöldkő andesitjeinek új petrographiai vizsgálata. Földtani Közlöny 1880. 4—5 sz. u. az németül is.

Átdolgozta Kriesch „*A természetrajz vezérfonala*“ czimű tankönyvének harmadik részét (ásvány- és földtan. V. kiadás.)

Szerkesztette az Orv. term. tud. Értesítőnek II. Term. tud. szakát.

Über das Tertiär in Siebenbürgen, levél G. vom Rath bonni tanárhoz. Neues Jahrbuch für Min. Geol. u. Paläonthologie. 1880. I. Bd. III. Heft. p. 283—285 és egy táblázat „*Schichtenreihe und Gliederung der Tertiärbildungen Siebenbürgens.*“

Petrographische und tektonische Verhältnisse des Syenitstockes von Ditró in Ostsiebenbürgen. Mit einer Tafel. Neues Jahrbuch f. Min. Geol. v. Paläonthologie. 1880. II. Bd. pag. 132 178.

Dr. Primics György, tanársegédttől: *Adatok az erdélyi Érczhegység s Biharhegység tömeges közeteinek ismeretéhez.* A kolozsvári Orvosterm. tud. Értesítő. IV. III. füz. 1879.

*A Hargita északi nyulványának, eruptiv köze-
teinek petrográphiai vizsgálata.* Földtani Közlöny IX.
évf. 9—12 sz. 1880. (magyarul és németül.)

*Geologiai kirándulás a Jára patakba és annak
jobb oldalán elterülő hegységbe.* A kolozsvári Orvos-
term. tud. Értesítő. V. évf. I. füz. 1880.

Bolyongások a fogarasi havasokban. A magyar-
országi Kárpátégylet évkönyve. VII évf. 1880. (ma-
gyarul és németül.)

*Geologiai észleletek a szebeni és szász-sebesi ha-
vasokban.* A kolozsvári Orv. term. tud. Értesítő. V.
évf. II. füz. 1880.

*Egy geologiai kirándulás a beregmegyei andesit
hegységbe.* Orv. term. tud. Értesítő. 1879. I. füz.

Mártonfy Lajos, hallgatótól: *Adatok a sz-
somlyói Neogen képletek ismeretéhez, különös tekin-
tettel a kövülethordó rétegekre.* Orv. term. tud. Ért.
1879. III. füz.

Új adatok Rodna ásványainak jegyzékéhez. Orv.
term. tud. Ért. 1879. I. füz.

Kolozsvár vidéki 3-adkori rétegek foraminiferái,
Orv. term. tud. Ért. 1880. I. füz.

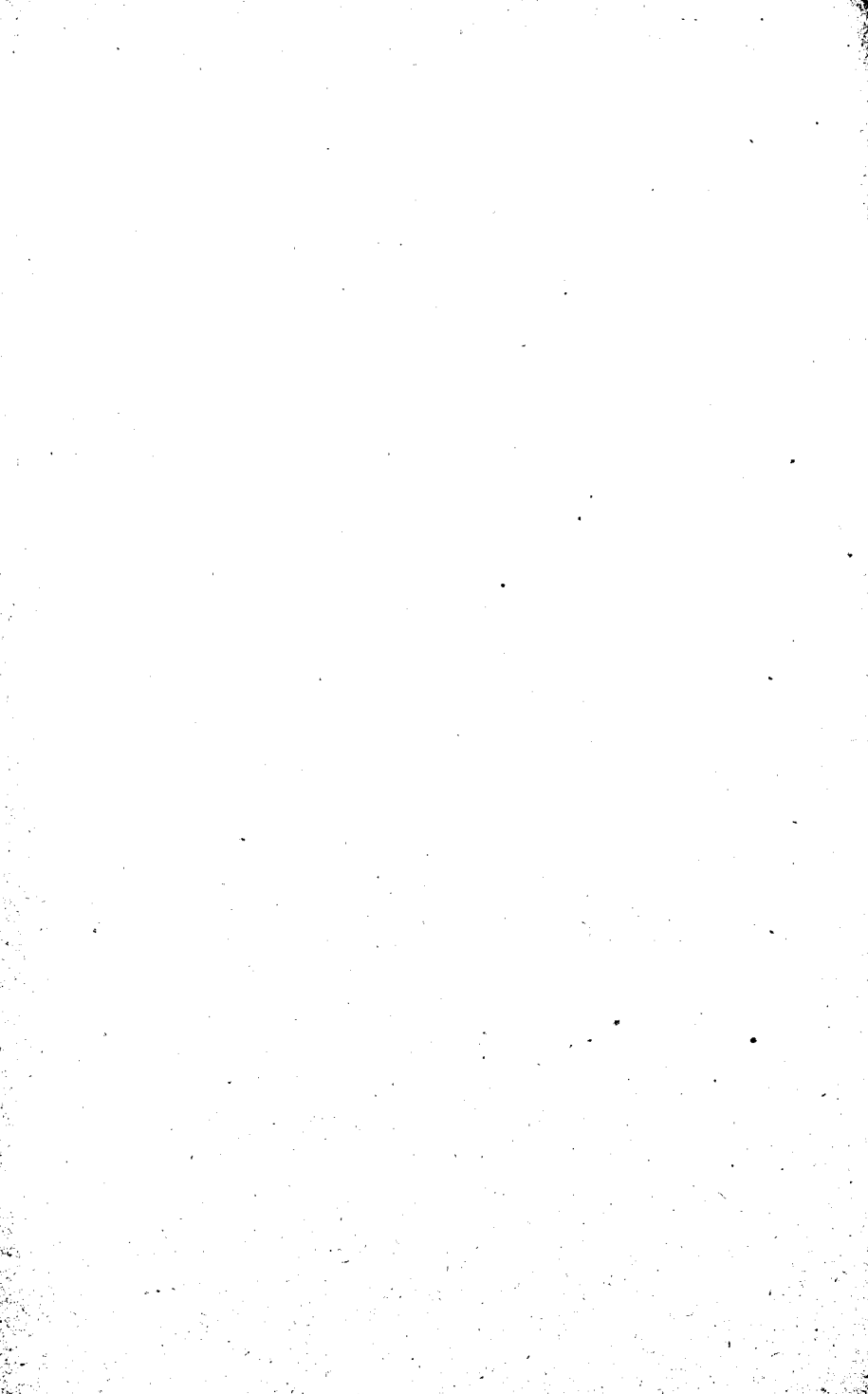
Dr. Réthy Mór.

*A fény törése és visszaverése átlátszó homogén
isotrop közegek határán, Neumann módszerének álta-
lánosításával és bővítésével.* Magy. Tud. Akad. Ért.
VII. kötet 15. sz.

*A sarkított fényrengés elhajlító rács általi for-
gatásának magyarázata különös tekintettel Fröhlich
észleleteire.* U. o. VII. kötet 16 sz.

Az 1. alatti értekezés német nyelven is részben átdolgozva megjelent Wied. Annal. XI. kötetében.

A 2. alatti átdolgozva *Ueber die Polarisation des gebeugten Lichts*“ czim alatt Wied. Ann. számára sajtó alatt van.

II.

PROGRAMM-BESZÉD,

MELYLYEL

HALLER KÁROLY,

a jog- és államtudományok tudora, az ausz'riai magánjognak ny. r. tandra, a jogtudományi államvizsgálati bizottság tagja, a jog- és államtudományi karnak az 1878¹/₄ évben volt dekánya, Kolozsvár város törvényhatósági bizottságának virilis tagja,

RECTORI SZÉKÉT ELFOGLALTA ÉS AZ 18⁸⁰/₈₁ TANÉVET
MEGNYITOTTA.

Tisztelt egyetemi közgyűlés!

Tisztelt közönség!

Legyen szabad mindenekelőtt tisztelt tanártársaim nagybecsű bizalmáért hálás köszönetet mondanom, midőn csekélységemeta pályánkon nyerhető legmagasb kitüntetéssel, egyetemünk rectori tisztével, annyi elnézéssel, megtisztelni méltóztattak. Jól érzem, hogy e kitüntetést nem valamely jeles tulajdonoknak, hanem főleg azon körülménynek köszönhetem, hogy azon karban, melynek kebeléből e tanévre a rector választandó volt, a kor szerinti következés reám esett.

Habár nagy aggodalommal, mégis egész készséggel veszem tehát át azon munkát, melyet a megbízott választóiban képviselt egyetemi tanártestület gyenge vállaimra tett, mert bátorit azon remény, hogy az erő és tehetség fogyatkozásait részemről a teljes odaadás és buzgalom, de még inkább tisztelt ügypártársaim mindig tapasztalt jóakaratu támogatása pótolni fogja. Törekedni fogok azok igényeinek is megfelelni, kiknek bizalmát kiérdemelni még eddig nem volt alkalmam.

Üdvözlöm itt az ismét együttlevő tanártestületet midőn egy új tanév kezdetén újult erővel lát ma-

gasztos feladatának megoldásához, mely közvetlenül tudomány-egyetemünk csarnokaiba sereglett ifjúságnak tudományos kiképeztetésében, közvetve pedig a szaktudományok tovább fejlesztésében áll.

A tanári hivatás sikerének egyik feltétele a tanártársak közötti jó egyetértés. Örömmel tapasztalom ezt tanártestületünknel, s ha voltak is a múltban némely félreértések, a mint ilyek valamely nagyobb testületnél el sem kerülhetők, azok a jó egyetértést megingatni képesek nem voltak s csak az eszmék tisztulásához, a kölcsönös megértéshez és a jó egyetértés megszilárdulásához vezettek. A megtisztelő bizalom által részemre kijelölt hatáskörömben mindig azon leszek, hogy a jó egyetértést netalán veszélyeztethető félreértések maradandó nyom nélkül s mindig magasztos hivatásunk érdeke előtt meghajolva enyészzenek el. Ezen siker biztosítékait t. tanártársaim eddig is mindig kitüntetett nemes buzgalmában látom.

Nem sértem a tisztelt tanártestület szerénységét, ha örömmel konstatalom, hogy tudomány-egyetemünk eddigi rövid életében is már, a hozzá kötött várakozásnak megfelelt, mert egyetemünk falai között képzett számos jeles férfiú foglal el már helyet a közélet terén s a tudomány bajnokai sorában, másfelől nagy azon tudományos művek száma, melyekkel tanártestületünk a tudományos irodalmat gazdagította, s melyek a tudományos bírálat terén kifejtett lankadatlan buzgalmáról tanuskodnak.

S mennyi akadálylyal kell e tekintetben küzdenünk! Még tankönyvek kiadásában is kedvezőt-

len egyetemünk helyzete, mert a központtól távol, annak előnyeit nem élvezheti; — tudományos búvárlatok eredményének közlése pedig a szakközlönnyök korlátolt terén kívül rendszerint csak tetemes anyagi áldozatokkal lehetséges, a mi kétségkívül lankasztja a tudomány fejlesztése iránti buzgalmat, de a tanárnak különben nem kedvező anyagi helyzetét is nem egy esetben érzékenyen sújtja. Pedig az egyetemi tanároktól méltán követeli a haza, hogy tudományos munkák és tankönyvek kiadása által gazdagítsák az irodalmat.

„Minden irodalomnak hatása nemcsak az egyes művek becsétől, hanem azok számától is függ“, mondja Eötvös „Gondolatok“ című művében. Ha ezt hazai irodalmunk terén a tudományos haladás mérvének tekinthetjük, az utolsó évtized alatt tudományos irodalmunk korszakot alkotó haladást tett, miben egyetemünknek, a külső nehézségek dacára, jelentékeny osztályrész jutott.

Mennyire fokozná a hivatottak munkakedvét azon napjainkban bizonyára nem másodrendű dolog, hogy nagyobb munkásság által az anyagi jólét is előmozdítottatnék. Az emberi természettel ellentétben minden különös erő kifejtés, mely után nem várható anyagi siker, melyre nem ösztönöz semmi jutalomra való kilátás. Fájdalom! az, kit nemtője a tudományos pályára vonzott, kényelmes jólétet magának és övéinek vajmi ritkán biztosíthat!

Hazánkban a legjobb tankönyv is a kiállott vizsgálatok után többnyire mint már haszonvehetetlen valami az utánkövetkezőkre megy át s az

író ritkán éri meg további kiadás szükséges voltát, ellenben külföldön, például: egy német tankönyv (Kölnben), Ahn Ferencz műve, mintegy 40 év alatt 1879-ben a 200-ik kiadást érte meg.

E sajnos állapotok eredményezték egyetemünkön néhány év óta követett azon jó szokást, hogy az új rector, nem mond többé ugynevezett programbeszédet, mely az adott viszonyok között jámbor óhajtások halmazánál egyéb úgy sem lehetett, hanem ennél hasznosabb módon használták fel ez alkalmat is, hogy egy-egy tanulmányt értekezés alakjában közreadhassanak.

Sok érdemű elődeim példáját kívánom én is követni, midőn ez alkalommal szakmám, — a magánjog — körébe tartozó értekezésre a tisztelt hallgatóság becses figyelmét rövid időre igénybe veszem; teszem pedig ezt annál nagyobb örömmel, mert ezuttal is kimutathatni remélem azt, hogy az anyag, melylyel a magánjog tanúrai foglalkoznak, az eredmények, melyek után vizsgálódnak, a ráfordított szorgalemlra, a míveltek érdeklődésére méltók.

Még a tudomány férfiai között is nem egy a magánjogban csak a törvények mindig növekvő tömegének nem sok sikerű ismereténél többet nem lát, melyek a törvényhozás szeszélyéből teremnek, egymásnak elmondanak, egymást megszüntetik s mint valamely örökös kór nemzedékről-nemzedékre átszállanak. Szóval sokan a magánjogot a legszárazabb tudományok egyikének tartják.

Csak az imént e helyről lelépett nagynevű hivatali elődöm is múlt évi székfoglalójában „az újabb

kor pozitív törvényeit megcsontosodott, akár jegyzetett tudománynak tekinti, melyeket a tanár inkább vagy kevésbé sikeresen taníthat, de fejlesztésükre nincs sem alkalma, se módja.“ Ámde én úgy látom, hogy alig van tudomány, mely a közfigyelemre érdemes anyagokkal foglalkoznék, egy tudomány sem áll bensőbb kapcsolatban a társadalmi élet fejlődésével, egy sem hat annyira be az emberi viszonyokba, melyeket mintegy láthatlan háttérrel körülfon.

Mai vizsgálódásom tárgyául a gazdasági érték fogalmát választottam, melynek, mint ez ideig figyelmen kívül maradt megkülönböztetésnek, számára az értékre vonatkozó tantól helyet kérek, azon reményben, hogy az értéknek ezen, a gyakorlati életben igen lényeges faja alkotandó törvénykönyvünkben is fölvételre találанд.

A polgári életben számtalanszor szükséges, hogy valamely dolognak értéke becslők által meghatározassék, minél gyakran kérdéses, hogy a becslés mily alapon és mily mérv szerint történjék?

A törvények vonatkozó rendelkezései annyiban hézagosak, a mennyiben azok a dolgok gazdasági értékét, mint az értéknek egyik külön fajtát nem is említik, holott ennek sajátosságos ismerve némely dolgok jogi természetével szoros kapcsolatban levő mivolta saját megnevezése alatti külön meghatározását igazolnák. Ezt kimutatnom talán sikerülni fog.

Szükségesnek tartom itt az értéknek ez idő szerint elfogadott megkülönböztetéseit lényegökben

előrebocsátani, mert csak ezen alapon lehetséges megbírálnunk azt, mennyiben bír jogosultsággal és gyakorlati jelentőséggel az érték egy új fajának törvényes megállapítása, avagy az csak az elméleti fejtegetések körében a tanszékre bizassék.

A nemzetgazdaságtan a gazdasági érték fogalmát ismeri, de ezalatt általában valamely javnak a gazdálkodó ember céljai szempontjából való jelentőségét érti*); minélfogva gazdasági értékkel mindazon javak bírnak, melyeknek az emberre nézve valamely célnak eszközeként gyakorlati jelentőségük van, következőleg gazdasági értékkel csak az úgynevezett „szabad javak“: mint a belehelt levegő, a természetes világosság nem bírnak, míg a kilehelt levegő, ha annak célja: fuvás által tüzet éleszteni, már gazdasági célú tudatos működést képezvén, gazdasági értékkel bír, mivel szemben Schäffle: „Ueber die ethische Seite der national-ökonomischen Lehre vom Werthe“ czimű művében (24 l.) azt is megemlíti, hogy „das Schnarchen im Schlaf keine ökonomische Funktion ist.“

Hogy a gazdasági érték fogalmának a nemzetgazdaságban foglalt eme meghatározása a jogászra nézve hasznavehetetlen, a bemutatott idézetekből világos.

A nemzetgazdaságtan továbbá megkülönbözteti a használati és csereértéket.

Használati értékkel azon javak bírnak, melyeket az ember tudatos működéssel valamely céljának eszközévé tehet, következőleg csak azon

*) L. dr. Kautz Gyula: Nemzetgazdaság- és pénzügytan. 2. §.

javaknak nincs használati értékük, melyek egyáltalában semmire sem valók,*) annyira, hogy Kautz szerint nemzetgazdasági értelemben használati értékkel bír „egy szeretőnktől kapott hajfűrt“ is.**)

A nemzetgazdaságtanban a fennebbiek szerint gazdasági érték és használati érték a javaknak egy és ugyanazon tulajdonsága,***) következőleg az ugynevezett használati érték megkülönböztetésnek a jogászra nézve semmi jelentősége nincs.

Habár nem érzem magamat hivatva a nemzetgazdaságtannak értéktanáról nézetet nyilvánítani, még is legyen szabad itt megjegyeznem, hogy az u. n. használati érték ma csak annyiban tekinthető gazdasági alapfogalomnak, a mennyiben abban az érték elemei, t. i. egyfelől a szükség, melynek ki nem elégítése nélkülözést képez, másfelől az áldozatok, melyekbe a szükség kielégítésének eszköze kerül, benn foglaltatnak.

Csere érték végre a javaknak azon képessége, melynél fogva azokért valamely szükség kielégítésére alkalmas más javak szerezhetők.

Az értékmérés főtenyezőjének a nemzetgazdaságtan a jav használhatóságának fokát tekinti s bárha az érték elmélete a nemzetgazdaságnak még mindig egyik legvitásabb tanát képezi, annyi mégis

*) Schäffle i. m. 27. l.

**) Kautz Gyula i. m. 6. l.

***) L. Dr. Schäffle: Ueber den Gebrauchswert und die Wirtschaft nach der Begriffsbestimmung Hermann's (Zeitschrift f. die gesammte Staatswissenschaft. 1870. I. füzet.

megállapítottnak tekinthető, hogy csak azon javak bírnak egyáltalában értékkel, különösen tehát csereértékkel, melyeknek használhatóságuk is van. De a felett még mindig harcz foly, hogy a csereérték emelkedése vagy alászállása a használati érték változása nélkül lehetséges-e?

Hermann*) szerint nem fordulhat elő eset, melyben a használati érték csökkenése nem eredményezné egyszersmind a csereérték alábbszállását, míg ellenkezőleg valamely javnak csereértéke emelkedhetik vagy szállhat, a nélkül, hogy annak használhatósága változnék. Ennek támogatásául példaként felhossa a gabnaárak emelkedését, mely rossz termésnek rendes következménye, de minek daczára a gabona használati értéke mégis ugyanaz marad.

Schäffle**) ezt kétségbe vonja, s a csereérték változásának okát ez esetben is a gabona használhatóságának emelkedésében keresi, mely emelkedés szerinte a nagyobb keresletben nyilvánul.

Ha a két nézet felett véleményt kockáztatok, mentse ki ezt azon körülmény, miszerint az értékváltozás okai s az értékmérés tényezői a bírósági becselő ítéletének is alapját képezik.

Meggyőződéseim szerint a szűk gabona-termés a gabona értékének emelkedését szükségképen eredményezi és pedig a gabona használati értékének változása nélkül. Mert bármily kevés gabona termett legyen, az emberek gabona szükséglete ezért nem emelkedett, ez okból a fogyasztás

*) Dr. Hermann's F. B. W. Staatswirtschaftliche Untersuchungen. II. kiad. 133 sk. 1.

**) Dr. Schäffle: Ueber den Gebrauchswerth u. die Wirthschaft nach den Begriffsbestimmungen Hermann's (Zeitschrift f. die ges. Staatswir. 1870, I. f.)

épen nem emelkedik, sőt a magasb ár a fogyasztókat nagyobb takarékosagra kényszerítvén, a fogyasztás s mondhatni a kereslet is csökkenni fog. A Schäffle által ily esetben felvett nagyobb kereslet csak tetszőleges, mert annak oka nem az emelkedett szükségletben, hanem azon körülményben keresendő, hogy a fogyasztó igyekszik gabona szükségletét minél olcsóbban megszerezni.

A gabonának szűk termés okozta magasb árát egyedül gazdasági viszonyokból lehet indokolnunk, mert a termés a gazdasági tőke befektetés és munkának gyümölcse; a gazda legjobb reményben teszi meg költségeit és munkáját, minél kedvezőtlenebb tehát az eredmény, a gazdára nézve aránylag annál drágább az, következőleg csere-értékének emelkedését szükségképen eredményezi, a nélkül azonban, hogy a fogyasztók gabona szükséglete vagy akár a gabona használati értéke egyszersmind emelkednék.

Az érték elmélete a nemzetgazdászoknak mindig nagy nehézséget okozott s erre nézve egyetértésre nézve még máig sem jutottak.

Annyi bizonyos, hogy az egyes nemzetgazdasági írók által felállított fogalom meghatározások egyikének segélyével sem lehet egyes esetben valamely dolog tulajdonképeni értékét megállapítani, mert a fogalomban nem az elfátyolozott érték, hanem a kereslet és kínálat által szabályzott s világosan felismerhető érték az egyedüli irányadó.

Kétségtelenül ennek kell tehát tulajdonítanunk azt, hogy a magánjog az érték meghatározásában és fajainak megállapításában nem követi a nemzetgaz-

daság tanait, hanem a közfogalom szükségletéhez alkalmazott elvekre alapítja megállapításait, a nélkül azonban, hogy intézkedései mai alakjukban akár az igazság követelményeit, akár a forgalom érdekeit kielégíteni képesek lennének,

Hazai közönséges magánjogunk a javak értékének becslés útján való megállapítását csak a pénzbeli elmarasztalást magokban foglaló birói ítéletek végrehajtása érdekében szabályozza s e tekintetben az országbirói értekezlet által megállapított ideiglenes törvénykezési szabályok 116. §. alapján ingó dolgok becslésére nézve az 1840. XV. t. cz. II. részének 11-ik fejezete, az ingatlanokra nézve pedig az 1832/6 XV. t. cz. 5—12. §§-ai irányadók.

Nem megy túl ezen határon a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában hozott 1868. 54. t. cz. sem, midőn a 363. §-ban rendeli, hogy a lefoglalt tárgyak értéke birói becsü útján állapítandó meg a végett, hogy az árverésnél kikiáltási árul szolgáljon.

A grámságról és gondnokságról szóló 1877. évi XX. t. cz. is*) több helyen szól a becsértékről, de közelebbi szabályozás nélkül.

Ezen szabályok a közforgalom mai szükségletének nem felelnek meg, mert csak egy fajtát az értéknek tartják szem előtt, mely többnyire ugyan meghitelt becslők által, de csak a végből állapítandó meg, hogy a végrehajtási árverés esetében a kikiáltási árat képezze. Ugyde a mindennapi tapasztalás mutatja, hogy a gyakorlatban éppen ezen becslésnek

*) 1877. t. cz. 18. 289. §§. és a 235. vonatkozással az 1864. 54. t. cz. 569. §-ára.

alig van jelentősége, mert ha az elárverezéskor a dolog becsértéke nem ígértetik meg, az becsértéken alul is eladatik.

Lényeges ellenben a dolog értékének meghatározása mindazon esetekben, melyekben a követelés kártérítésre, a visszabocsátandó dologra fordított költségek megfizetésére, osztály eszközzésére van irányozva, vagy midőn a becslés örökségi-illeték kiszabásának alapul szolgál.

Mindezen esetekben két ellentétes érdek áll egymással szemben, melynek csak úgy lehet eleget tenni, ha az érték törvényes alapon, de az eset különös körülményeire is tekintettel, állapittatik meg. Ezt az úgy nevezett valóságos érték meghatározása által még nem lehet elérni, mert valamely dolognak valóságos értéke nem mindig határozható meg absolute, miután ugyanazon dolog, ugyanegy időben, de viszonylag véve, különböző valóságos értékkel is bírhat.

Példaul: egy fajállat a tenyésztőre nézve nagy értékű lehet, míg ugyanazon állatot a mészáros csak az anyag értéke szerint becsülheti meg. Itt ugyanazon dolognak, ugyanazon időben és állapotban két különböző személyre nézve különböző valóságos értéke van.

Az 1878. V. t. cz., mely új büntető törvényünket tartalmazza, több helyen tesz említést, de csak általánosságban, az értékről, a hol annak magasságától függ, hogy a büntethető cselekvény büntettnek vagy csak vétségnek ítéltessek meg.

Nincs itt közelebb meghatározva, mely érték állapítandó meg? pedig ez a legtöbb esetben igen

Acta I.

lényeges s az eset igazságos megítélésére nézve döntő lehet. Nincs ugyanis megállapítva, hogy például: a lopásnál (334. §.) az elorzott dolog értéke azon haszon szerint állapítandó meg, melyet az rendszerint mindenkinek nyújtani képes, vagy pedig azon kár szerint, melyet a dolog elorzása következtében annak tulajdonosa szenvedett. Például: valamely gazda hozat külföldről egy pár válfaju sertést, mely neki 200 frtjába kerül; ezek egyikét ellopják s midőn a dolog értéke meghatároztatik, a mészárosok mint szakértők csak az anyag értékét vehetvén tekintetbe, a nem is hizott sertést talán 20 frtra fogják becsülni, minélfogva a lopás csak vétséget képezend, mert a dolog értéke 50 frtot nem halad meg, — ámde a tulajdonos kára 100 frtnál is több, miután nemcsak egyik sertését vesztette, de ezen fölül az egyedül maradt és tenyésztésre szánt állatnak értéke is a lopás folytán csupán az anyag értékére szállott le.

Világos ebből, hogy itt a dolog anyagi értéke nem felel meg a tulajdonos valóságos kárának, már pedig ez annál inkább tekintetbe veendő, minthogy különben a büntethető cselekvény igazságosan vagy meg sem ítélni, vagy a tulajdonos kártérítési igényén ejt csorbát. Mert ha a büntető bíróság a szakértők által meghatározott 20 frtot veszi ítélete alapjául, a károsult tetemes sérelmet szenvedvén, ebben nem nyugodhatik meg s a polgári bíró előtt indít kártérítési keresetet, ahol szakértő gazdák véleménye alapján a dolognak azon valóságos értéke fog megítéltetni, melylyel az a károsult gazdára nézve

birt, ez pedig sokkal fogja meghaladni a büntető bíróság által már megállapított értéket.

Ily esetben ugyanazon dolog értékét a különböző bíróságok által meghitelt szakértő becsüsök különbözőleg fogják megállapítani, a mi már magában is visszás.

Ugyancsak a büntető törvénykönyv 421. § a szerint vétséget követ el az, ki másnak ingatlan vagyonát szándékosan és jogtalanul megrongálja, vagy annak a földtől el nem választott termékét felhasználja, ha az okozott kár öt forint értéket felülmul. Ez esetben is szükséges lenne az érték közelebbi meghatározása. Például: valaki élő gyümölcsfát tüzelesi célra lop; kérdés most, miféle értéket vegyen a bíró a büntetendő cselekvény megítélése alapján; azon értéket-e, melylyel a kivágott fa mindenkire nézve, mint tüzelő vagy műanyag birhat, vagy pedig azon értéket, melyet a gyümölcsfa a gazdára nézve képviselt.

Hazánk erdélyi részében érvényben levő partikularis magánjog, névszerint az ausztriai polgári törvénykönyvnek egyelőre érvényben hagyott része már részletesebben intézkedik ugyan az értékre nézve, rendelkezései azonban épen nem ismerhetők el helyeseknek.

Már az érték fogalmának meghatározása is hibás, a mennyiben érték és ár azonosnak van elfogadva; „valamely dolognak meghatározott értéke, annak árának hivatik“ (304. §.) Ez azonban legfeljebb oly dolgoknál állhat, melyekre nézve árszabás létezik, de még itt is lehetséges, hogy különös kö-

rülmények között a szabott értékű dolognak is nagyobb vagy kisebb az ára, például: egy két krajczáros zsemlének vasúti indóháznál lehet 3 kr. az ára, míg a másodnapos két krajczáros zsemlének párja csak 3 kr.

Árszabás alá nem tartozó dolgoknál a mindennapi tapasztalás szerint számtalan esetben különbség van a dolog értéke és ára között, mert ha valaki 10 frtot érő gyűrűjét 15 frton adja el, az ár több mint az érték; ha pedig oly vevő akad, ki ugyanazon dologért csak 6 frtot ad s az eladó kénytelen a dolgot eladni, ez esetben a 10 frt értékű gyűrűnek ára csak 6 frt.

Az ausztriai polgári törvénykönyv ezután a 305. §-ban megkülönbözteti a rendes és rendkívüli árat, helyesebben értéket.

Rendes értéke valamely dolognak azon haszon szerint becsültetik meg, melyet az időre és helyre nézve közönségesen és általában hajt. Például: egy rakat tűzifának értéke télen nagyobb mint nyáron, az erdőn csekélyebb mint a piacon, s minél közelebb hozatik a piacához, azon arányban növekszik rendes értéke, a nélkül, hogy mennyiségében vagy minőségében növekednék.

Ez a dolognak valóságos értéke, melylyel az bárkire nézve is bir.

A rendkívüli érték akkor áll elő: „ha a különös viszonyok és annak, kinek az érték megtérítendő, a dolog esetleges sajátságaiban alapult különös előszeretete vétetnék tekintetbe.“

Az értéknek megkülönböztetése rendes és rendkívüli értékre kétségkívül helyes, de annál

hibásabb ezen megkülönböztetésnek az ausztriai magánjogban követett alkalmazása, miután e szerint a jogi viszonyok megítélésénél nem a valóságos érték szolgál mérvadóul, hanem csakis a rendes és rendkívüli érték között felállított külső megkülönböztetés, a mint ez az 1331 és 1332. §§.-ból is következik, melynek értelmében a károsult rendszerint csak a rendes érték megtérítését követelheti, a rendkívüli értéket pedig csak akkor, ha a kár szándékosan vagy legalább feltűnő gondatlanságból okoztatott. Ha pedig a kár valamely a büntető törvényben tiltott cselekvény által vagy pajkosságból és kárörömből okoztatott, a különös előszeretet értéke térítendő meg. Pedig a tettes gonoszsága vagy pajkossága a különben csekély kárt nem teszi nagyobbá s mégis kétszeresen bünhődik, egyszer a büntető bíróság útján, másodszer a valóságos kárt meghaladó vagyoni hátránynyal.

Mi természetesebb pedig, mi felel meg inkább az igazság eszméjének, mint az, hogy ha valaki másnak kárt okozott, melynek megtérítésére köteles, a károsultnak valóságos kárát térítse meg, tekintet nélkül arra, hogy ez a törvény által a rendes vagy rendkívüli érték osztályába soroztatik, de arra is tekintet nélkül, hogy miféle indokból okoztatott a kár, szándékosan-e vagy csak ügyetlenségből, mert ez a károsultra és az eredményre nézve, úgy hiszem, mindegy.

Rendes érték és valóságos érték nem emésztik fel egymást kölcsönösen, mert a rendkívüli érték is lehet valóságos érték. Rendkívüli értékkel ugyanis akkor bir valamely dolog,

ha azon haszon vétetik tekintetbe, melylyel az a jogosítotttra nézve ennek különös viszonyainál fogva, vagy a dolognak más dolgokkal különös összefüggésénél fogva bir, ez pedig legtöbb esetben a tulajdonosra nézve a dolognak valószínű értéke.

Lássunk nehány példát:

Némely dolognak csak a tulajdonosra nézve van és pedig valószínű értéke, míg azt más egyáltalában nem is használhatja, például, a Wertheim szekrény kulcsa a szekrény tulajdonosának sokat ér s új kulcs megszerzése aránytalan költséggel jár, míg másra nézve az csaknem semmi értékkel nem bir, mert abból talán egy patkószeget sem lehetne készíteni; — valamely okirat csak az annak alapján jogosulttra nézve képvisel értéket, másra nézve nem; a fogorvosnak műszerei csak szakemberre nézve birnak bizonyos értékkel, míg azoknak anyag-értéke, melylyel másra nézve is birhatnak, igen csekély; a jó vizsla a vadászra nézve nagy értékű, másra nézve talán egy házőrző ebnél is kevesebbet ér.

Más dolgok csak együttes viszonyban birnak a tulajdonosra nézve bizonyos magasb értékkel, úgy, hogy ezek valamelyikének hiánya a többiek értékén is csorbát ejt, mely miatt az átvevő a szerződéstől is visszaléphet, például: valaki vásárol egyforma tarka lovakból álló négyes fogatot, darabját 300 firtal számítva 1200 frért, ha az átadás előtt a lovak valamelyike elpusztul, a megmaradt 3 ló az átvevőnek már nem ér 900 ftot s talán a célba vett használatra egyáltalában már nem is alkalmas. Valamely több kötetből álló mű került kötetenként egy

forintba; ha valamelyik kötet elvonása folytán a mű csonka lett, ez által a megmaradt kötetek is vesztek értékükben.

Hogy a dolgok értékét a jogi forgalomban nem lehet abszolút mérv szerint meghatározni, hanem csakis a fenforgó különös körülmények tekintetbe vételével, már abból is kétségtelenül kitűnik, hogy az ugyanazon dolognak értéke véletlen körülmény folytán könnyen változhatik, a nélkül, hogy a dolog maga akár anyagban, akár alakban változást szenvedne; például: valamely faluban katonaság van elhelyezve s egyik birtokosnak nagyobb épülete lak-tanyául szolgálván, ez által jó jövedelmet hajt s ehhez képest is becsülendő meg. De ugyanazon épület, ugyanazon helyen, változatlan, talán még javított állapotban is, nagyon csekély értékűvé válhatik, ha a falu megszűnik katonasági állomás helyül szolgálni, mert a tegnap még nagy értékűnek tartott épület ma már mitsem jövedelmez.

E példa világosan mutatja, hogy a magánjog-nak a rendes és rendkívüli értékre vonatkozó általános meghatározásai nem elégségesek arra, hogy azok alapján minden dolognak valóságos értéke, még pedig bármily körülmények között megállapítható lenne.

Különösen az oly dolgok, melyeknek gazdasági — mezőgazdasági vagy házigazdasági — cél-jok van, e sajátságos rendeltetésök szempontjából ítélendőek meg. Ilyenek a földművelés, kertészet, állattenyésztés, a különféle gyári vállalatok tárgyai s mindezek tartozékai: élőfák, takarmány stb.

Mindezen dolgok lehetnek ugyan adásvevés vagy csere tárgyai, következõleg birhatnak általános csereértékkel is, sõt a termények, állatok azért tenyésztetnek, hogy forgalomba menjenek; mindazonáltal mindaddig, míg az állatok, termények stb. a gazdaság rendes folytatásához szükségesek, míg ezen sajátságos rendeltetésük tart, azok megbecsülésénél nem csereértékrõl, hanem gazdasági értékrõl lehet szó,

A gazdasági érték fogalmának létjoga félreismerhetlen; ismérvei a dolgok sajátságos rendeltetésében vagy gazdasági használat módjában fekszenek, mely szempontok mellõzésével igazságos becslés sok esetben nem is lehetséges; szükséges tehát a magánjogban arról gondoskodni, hogy mindazon esetekben, melyekben a dolgok értéke a jogviszony megítélésére nézve lényeges, az lehetõ igazságos alapon és mindig szakértõk által állapíttassék meg. Az ugynevezett birói becüsök e feladatot nem mindig oldhatják meg, már csak azért sem, mert ismereteik és tapasztalásaik körén kívül esõ esetekben õk lehetnek ugyan becüsök, de nem mindig szakértõk. Csakis így történhetett az, hogy a kolozsvári királyi törvényszék által végrehajtottan lefoglalt vasúti gõzmozdonyt a kolozsvári birósági becüsök 240 frtra becülték, holott az 30,000 forintnál is többet ért.

A rendkívüli értéknek a nálunk érvényben levõ magánjogban foglalt általános meghatározása nem biztosítja még a gazdasági érték sajátságos ismérveinek és elemeinek tekintetbe vételét, még

annyira sem, hogy a bíróságok által fogatosított becsléseknél legalább valódi értelemben vett szakértők alkalmazását rendelné meg. Pedig kétségbevonhatlan, hogy különösen a gazdasági érték meghatározása mindig csak gazdák, mint szakértők által eszközzendő, még akkor is, ha a megbecsülendő tárgy mivoltánál fogva különben más becslők szakkörébe tartoznék; például a vélt tulajdonos a falusi jószágon a célnak már magára is tökéletesen megfelelő földszinti épületre diszes emeletet tétet. A holtnak tartott, de visszakerült valódi tulajdonosnak erre szüksége nincs, mert az emelet építése merőben felesleges volt s csakis a nagyobb kényelmet nyújtja; került pedig az emelet 6000 frtba. Ha mérnökök vagy építészek — mint szakértők — megbecsülik azt, talán épen annyit érőnek fogják találni, mert ma ugyanannak az előállítására legalább annyiba kerülne. Ha ellenben gazdák, mint szakértők, becsülik meg, azt kell nézniök, mit nyert ezzel a jószág gazdaságilag? s ha úgy találják, hogy az emelet felesleges s a jószágra nézve épen nem szükséges, hasznos pedig csak annyiban, a mennyiben az ezáltal nyert több helyiség magtárnak, szertárnak, kamrának, esetleg cseleddlakásnak használható, csak ez irányban fogják az értéket megállapíthatni s az építészek által 6000 frtra becsült épületrészt sokkal kevesebbre fogják becsülni.

Ezen úton megállapított érték a gazdasági érték.

De lehet valamely dolog gazdasági érté-

ke a közönséges értéknél nagyobb is, például: valamely földbirtokosra nézve bizonyos telekrész, melylyel birtokállományát czélszerűen kiegészítheti, országúttal vagy vasúttal összekötheti, vagy a mely gazdaságának a különben hiányzó leelőtért szolgáltatja, sokkal nagyobb konkrét értékkel bír, mint másra nézve, -- illetve, -- ha a kérdéses földbirtok értéke abstracte állapíthatnák meg. Ez különösen kisajátítási esetekben mindig lényeges.

A kisajátítási törvény*) is a kártalanítási öszszeg megállapításánál csak a valódi érték alapul vételét rendeli, azonban annyiban már közel jár az érték fejtegetett fajához, mert a 35. §-ban tekintetbe veszi: „egyéb, a közönséges adásvevésnél számbavéetni szokott körülményeket.“

A becslésnek ezen korlátozottabb módja csak kisajátítási esetekben jöhet alkalmazásba, általános és határozatlan voltánál azonban még ez sem biztosítja az egyes esetek igazságos megítélését.

A kereskedelmi törvény már nem tartja elég-ségesnek az értéknek az általános magánjogban foglalt megkülönböztetéseit, miről annak 399. §-a tanuskodik, melyben a közönséges érték mellett a szakértők által megállapított rendes kereskedelmi érték van elfogadva.

Az előadottakból kitűnik, hogy a gazdasági érték gyakorlati jelentősége a polgári életben igen gyakran előfordul, de azt is talán sikerült kimutatnom, hogy az értéknek ezen faja a törvényes becslési módok útján megállapítandó értékektől lé-

*) 1868. LV. t. cz.

nyegesen különbözik és nemesak magában véve igazságos, hanem kártérítési jogunk bekövetkezendő reformjára nézve is bizonyára jelentős.

Felvett tárgyamnak részletesebb kifejtéséről ez alkalommal le kell mondanom, nehogy a tisztelt hallgatóság szives türelmével visszaéljek.

Legyen szabad ezután a lelépett nagyságos rector urnak tudomány-egyetemünk nevében hálás köszönetet mondanom azon önfeláldozó buzgalomért és tevékenységért, melylyel hajlott kora mellett is feladata magasztos voltának átértésében ifju erélylyel s böles tapintattal oldá meg kormánynoki feladatát s nem egy maradó emlékkal gyarapítá egyetemünk történetében is érdemekben dús, tudományos életpályáját; nem hazánk, de világrészünk háttarán túl is ismert neve ismertté tette egyetemünket ott is, hová hire különben el nem hatott volna. Mi is, kik legközelebb mondhatjuk magunkénak, büszkék vagyunk a Ngdat ért azon kitüntetésre, hogy az ausztráliai növénytani társulat egy igen szép új fajta pálmafát Ngod nevéről nevezett el s e palma egy példányát el is küldötte. Engedje az ég, hogy Nagyságod rectori évére, mint élete egyik legszebb s társai tisztelete által egyik legédesebb évére még sokáig szivesen emlékezhessék vissza.

S most ifju barátim, egyetemünk nagy reményű polgárai! önökhöz fordulok, kik lelki képességeik és természeti hajlamaiknak megfelelő, szabadon választott életpályájukon képesek azon eszközők felismerésére s felhasználására, melyek nélkül hivatásuknak meg nem felelhetnek. Használják

fel az alkalmat, mely hallgató termeinkben, kórodáinkban, dolgozóink és gyűjteménytárainkban kínálkozik; — legyenek bizalommal tanáraik iránt, tekintsenek minket legjobb barátaiknak, kiknek élethivatásuk s legfőbb törekvésük önökben éber tudományvágyat kelteni, a tudományos gondolkodást és önműködést ébresztteni és fejleszteni és önöket oda képesíteni, hogy a szellemi kincseket, melyeket itt gyűjtöttek, ha majdan intézetünket elhagyandják, az életben értékesithessék is s a hazának és társadalomnak hasznos, jelentős tényezői lehessenek. Vegyék tekintetbe uraim, hogy a legjelesb tanárok minden buzgalma magában nem elég, ha nincs meg a hallgatókban a nemes ösztön, hogy az előadásokban velük közlött ismereteket, mint jövődő boldogulásuk megbecsülhetlen magvait elméjük termőföldébe hiven befogadják.

Tanulmányaikban tehát uraim! arra kell törekedniök, hogy nemcsak a positiv adatok lehető bő ismeretére szert tegyenek, hanem a mellett az illető tudomány mód- és rendszerével annyira megismerkedjenek, hogy abban maguknak önálló ítéletet alkossanak, de legalább is annyi tájékozottságot szerezzenek, hogy annak segélyével önállóan vizsgálódni s adott esetekben a további tanulmány helyes forrását feltalálni és felhasználni képesek legyenek. Ezt szem előtt tartva, bizonyára több önbizalommal fognak a tudománykarok által évenként kitűzött nagyszámu pályatételek megfejtéséhez láthatni; tekintsék magukat valamennyien hivatottaknak s ne riadjanak vissza a sok esetben csak kép-

zelt nehézségtől, szolgáljon biztatásul a tudománykaroknak az eddigi pályamunkák megbírálásánál mindig kitüntetett méltányos és bátorító eljárása; higyjék el nekem, hogy akárhányak talán még sejtelve sincs a benne szunnyadó tehetségről, melylyel komoly elhatározás és kitartó munka mellett a tudományos irodalom hasznos miveltőjévé válhatik. Ha kísérletök csak az marad is, és munkájuk jutalomban nem is részesülend, nem volt meddő az, mert nemcsak egy bizonyos irányban szereztek alaposabb ismereteket, tettek behatóbb tanulmányt, de megismerték a források és segédeszközök használása módját, a szabad vizsgálódásban magukat gyakorolták, minek újabb feladatokkal szemben, de ettől is eltekintve, kétségtelen hasznát vöendik.

Biztat a remény, hogy önök a szép, a jó, az igazért való nemes lelkesedéssel, magasztos hivatásuk tudatában, arra férfias szilárd akarattal fognak törekedni, s e kecségtető remény képzeletével az 1880 — 81 évi tanszakot megnyitottnak nyilvánítom.

B 11763